

Att leva med universitetsrankingar

En analys av olika universitetsrankingar och hur Göteborgs universitet kan förhålla sig till dem.

Avdelningen för analys och utvärdering

Rapport: 2010:04

Rapport: 2010:04

ATT LEVA MED UNIVERSITETSRANKINGAR

Diariernr: A11 3665-10

© **Göteborgs universitet**
Avdelningen för analys och utvärdering

Göteborgsgatan 17, Studenternas hus
Box 100, SE 405 30 Göteborg
www.analys.gf.gu.se

Ansvarig utredare/analytiker:
Magnus Gunnarsson
tfn: 031-786 6536, magnus.gunnarsson@gu.se

Innehåll

INLEDNING	1
NULÄGESBESKRIVNING.....	1
RELEVANTA RANKINGAR	1
RANKINGINTRESSETS GEOGRAFISKA FÖRDELNING.....	4
RANKINGRESULTAT	6
ANALYS	8
RANKINGLISTORNAS STARKA OCH SVAGA SIDOR	8
ANVÄNDNINGAR AV RANKINGAR	9
FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL RANKINGAR	10
STRATEGISKA ÖVERVÄGANDEN	12
DELTAGANDE OCH INRAPPORTERING	12
ATT KOMMENTERA RANKINGUTFALL.....	15
ÅTGÄRDER FÖR ATT AVANCERA PÅ RANKINGLISTOR.....	16
AVSLUTNING	17
BIBLIOGRAFI.....	19

Inledning

Universitetsrankingar har fått mycket uppmärksamhet de senaste åren, även vid Göteborgs universitet, där rankingfrågor inkluderats i det pågående arbetet med att utforma en universitetsgemensam vision för 2013-2020. Rektor har uppdragit åt Sverker Lindblad och Mats Cavallin att uppdatera rapporten "Världsmästerskap i vetenskap" (2006) och att utreda flera rankingrelaterade frågor av strategisk betydelse. Avdelningen för analys och utvärdering (AU) följer samtidigt rankingområdet inom ramen för sin omvärldsbevakning, ett arbete som inkluderar inrapportering av uppgifter till rankingproducenter, bevakning av Göteborgs universitets placering, samt analys av rankinglistorna. Genom detta arbete kan avdelningen ge underlag och bidra till ett medvetet förhållningssätt och agerande till rankinglistorna från universitetets sida.

Som ett första steg i avdelningens bevakning av rankingslistorna gjordes i *Universitetsrankingar – en katalog. Rapport 2010:03* (Analys och utvärdering 2010a) en inventering av svenska och internationella listor av relevans för Göteborgs universitet. Den föreliggande rapporten ingår i det andra ledet av arbetet med universitetsrankingar. Rankinglistorna analyseras och jämförs med varandra. Därefter diskuteras användningen av rankinglistor, och några olika förhållningssätt till rankingar skisseras. Slutligen lämnas ett antal förslag, dels avseende konkret hantering, dels som underlag för strategiska ställningstaganden.

För den som önskar förstå rankinglistor som fenomen samt möjliga strategier som universitet kan anlägga i förhållande till listorna rekommenderas (Cavallin & Lindblad, Manuskript). Där diskuteras också de viktigaste rankinglistorna ingående. Boulton (2010) uttrycker på ett bra sätt den kritik som har framförts mot rankinglistor. Även (Almgren 2008) innehåller mycket information om universitetsrankingar och deras brister.

Nulägesbeskrivning

I detta avsnitt beskrivs ett antal relevanta rankinglistor, deras metodologiska kvalitet och hur stort intresse de möter. Rankingintressets geografiska fördelning beskrivs också kortfattat, samt utfallet för svenska universitet i allmänhet och för Göteborgs universitet i synnerhet.

Relevanta rankingar

I tabell 1 och 2 nedan visas de rankinglistor som Avdelningen för analys och utvärdering har kunnat finna och som bedömts vara relevanta för Göteborgs universitet. Listorna beskrivs mer ingående i *Universitetsrankingar – en katalog. Rapport 2010:03* (Analys och utvärdering 2010a).

För att få en uppfattning om rankinglistornas metodologiska kvalitet har den aspekten av listorna betygsatts (se tredje kolumnen i tabell 1 och 2). Betyget är ett viktat medelvärde av tolv delbetyg, som täcker fyra områden: hanteringen av mångfalden i användare och lärosäten, konstruktion och viktning av indikatorer, insamling och bearbetning av data, samt presentationen av rankingresultatet. Betygsskalan är 1-5, där 1 är lägst och 5 är högst. Hela betygssättningen utgår från Berlinprinciperna (IHEP 2006) och beskrivs utförligt i rankingkatalogen¹.

En viktig aspekt av rankinglistorna är vilket intresse de möter. Det är svårt att mäta intresset, men rankingkatalogen¹ innehåller ett försök till grov klassificering över listornas intresse genom systematiska sökningar i pressarkiv och i Google Trender, ett verktyg som visar statistik över hur vanliga olika söksträngar är på Google. Klassificeringen har fyra kategorier: *stort*, *visst*, *litet* och *nästan inget* intresse (se fjärde kolumnen i tabellerna 1 och 2). Intressebedömningen ska tolkas med försiktighet.

Tabell 1: Internationella universitetsrankingar av relevans för Göteborgs universitet.

Rankinglista²	Vad som mäts	Metodbetyg
<i>Rankinglistor med stort intresse</i>		
Jiao Tong (”Shanghai”)	Stora vetenskapliga pris samt citeringar och publikationer.	2,8
Times Higher Education ³ (THE)	Citeringar och publikationer, anseende bland akademiker, samt strukturella förutsättningar (t.ex. forskningsbudget och lärartäthet).	2,3
QS	Citeringar och publikationer, anseende bland akademiker, anseende bland arbetsgivare, samt strukturella förutsättningar (t.ex. forskningsbudget och lärartäthet).	2,1
Business Week	Medellön för alumner, löneutveckling, hur nöjda studenterna är, anställningsgrad, andel disputerade lärare etc. Även publikationer mäts. Endast ekonomiutbildningar.	Ej bedömd
Financial Times	Medellön för alumner, löneutveckling, hur nöjda studenterna är, anställningsgrad, andel	Ej bedömd

¹ *Universitetsrankingar – en katalog. Rapport 2010:03* (Analys och utvärdering 2010a).

² Rankinglistornas benämning är en källa till förvirring. De flesta listor har ett officiellt namn, men detta namn är sällan särskilt spritt eller använt. De officiella namnen är också ofta förvillande lika. I denna rapport används samma namn som i (Analys och utvärdering 2010a), vilket normalt innebär att rankingproducentens namn används.

³ Times Higher Education (THE) samarbetade tidigare med QS om rankingen, men från 2010 samarbetar THE med Thomson Reuters istället, och har omarbetat listan från grunden.

Rankinglista ²	Vad som mäts	Metodbetyg
	disputerade lärare etc. Även publikationer mäts. Endast ekonomiutbildningar.	

Tabell 1 (forts): Internationella universitetsrankingar av relevans för Göteborgs universitet.

Rankinglista	Vad som mäts	Metodbetyg
--------------	--------------	------------

Rankinglistor med visst intresse

CHE ("Zeit")	Priser, citeringar och publikationer, EU-projekt, studentomdömen, mobilitet.	3,1
Webometrics	Närvaro på Internet.	3,1
CWTS ("Leiden")	Citeringar och publikationer.	2,4
Newsweek	En kombination av QS-rankingen, Jiao Tong-rankingen och biblioteksstatistik.	Ej bedömd

Rankinglistor med litet intresse

HEEACT ("Taiwan")	Citeringar och publikationer.	2,9
Scimago	Citeringar och publikationer.	2,4
4ICU	Popularitet på Internet.	Ej bedömd

Rankinglistor med nästan inget intresse

High Impact Universities	Citeringar och publikationer.	2,6
Observatory	Hållbar utveckling i utbildning, forskning och lärosätets interna arbete.	2,6
Mines ParisTech	Antal alumner som är VD för internationella toppföretag.	2,2
Rater	Citeringar och publikationer, expertomdömen, utmärkelser samt strukturella förutsättningar (t.ex. forskningsbudget, internationella samarbeten, antal studenter). Visst fokus på forna Sovjetunionen.	1,7

Rankinglista	Vad som mäts	Metodbetyg
<i>Rankingar vars intresse inte bedömts</i>		
GreenMetrics	Universitetets miljövänlighet (sustainability). Ännu ej publicerad.	Ej bedömd
U-Multirank	Ännu ej publicerad.	Ej bedömd

Tabell 2: Svenska universitetsrankingar av relevans för Göteborgs universitet.

Rankinglista	Vad som mäts	Metodbetyg
<i>Rankinglistor med visst intresse</i>		
Sydsvenska handelskammaren	Söktryck, genomströmning, publikationer samt strukturella förutsättningar (andel externa bidrag, lärartäthet, etc.).	3,1
Urank	Söktryck, alumners anställningsgrad, samt strukturella förutsättningar (andel externa bidrag, lärartäthet, etc.). Fokuserar på utbildning.	3,0
<i>Rankinglistor med litet intresse</i>		
Svenskt näringsliv (Högskolekvalitet)	Anställningsbarhet och näringslivssamarbete på (vissa) utbildningsprogram. Rankar inte hela lärosäten.	2,0

Som tabell 1 och 2 visar försöker de olika rankinglistorna mäta olika delar av lärosätenas verksamhet, vilket naturligtvis resulterar i olika resultat. HEEACT, Scimago, CWTS och High Impact Universities använder alla enbart bibliometriska indikatorer, vilket betyder publikations- och citeringsstatistik utifrån Web of Science eller Scopus. Utbildning och samverkan mäts då inte alls. Några av listorna är starkt nischade: 4ICU och Webometrics mäter bara hur synliga universiteten är på Internet, och Observatory och GreenMetrics mäter enbart hur väl lärosätet stödjer hållbar utveckling.

Rankingintressets geografiska fördelning

Google Trender, som alltså används för att bedöma intresset för rankinglistorna, kan också visa vilka länder sökningarna görs ifrån. Det betyder att man kan få en

uppfattning om i vilka länder rankinglistorna röner störst intresse¹. Den exakta sökfrasen som används kan variera – vilket innebär ett betydande metodologiskt problem för bedömningen av rankingarnas intresse; se rankingkatalogen² – men resultatet för några olika sökfraser ger ändå en intressant bild av rankingintressets geografiska fördelning, vilket visas i tabell 3.

¹ Antalet sökningar relateras till det totala antalet Google-sökningar från det aktuella landet.

² *Universitetsranking – en katalog. Rapport 2010:03. (Analys och utvärdering 2010a s. 57)*

Tabell 3: Fem rankingrelaterade fraser och de länder varifrån sökningar med dessa fraser oftast görs.

”Times university ranking”	”QS ranking”	”Shanghai ranking”	”university ranking”
Hongkong	Singapore	Singapore	Bangladesh
Singapore	Malaysia	Schweiz	Pakistan
Pakistan	Indien	Australien	Nepal
Malaysia	Kanada	Nederländerna	Nigeria
Sydkorea	Storbritannien	Tyskland	Iran
Storbritannien	USA	Frankrike	Singapore
Grekland	-	Kina	Sri Lanka
Indien	-	Kanada	Hongkong
Irland	-	Storbritannien	Ghana
Australien	-	Spanien	Uganda

Rubrikraden visar vilken sökfras som använts. Antalet sökningar efter den angivna frasen från ett givet land relateras till det totala antalet Google-sökningar från landet ifråga. Endast sökningar under perioden 2007-01-01 – 2010-11-30 har räknats.

De officiella namnen för de tre dominerande rankingarna är *Times Higher Education World University Rankings*, *QS World University Rankings* respektive *Academic Ranking of World Universities* (Jiao Tong eller Shanghai-listan). Kunskapen om dessa exakta namn kan dock förväntas vara dåligt spridd, och sökfraserna är konstruerade för att passa de mer vardagliga benämningar som används.

Statistik för sökfraser finns bara för de största rankinglistorna, men för dessa kan vi utläsa att intresset för THE-listan har sin tyngdpunkt i Syd- och Sydostasien, med Hongkong, Pakistan och Singapore i topp. Intresset för Jiao Tong-listan (som ofta kallas ”Shanghai ranking”) är allra störst i Singapore, men västerländska länder dominerar tabellen. QS-listan röner sitt största intresse i Singapore och Malaysia, men utanför de länderna är det bara de anglo-saxiska länderna som intresserar sig.

Om man undersöker sökfrasen ”university ranking” ser man att det största intresset finns i mycket fattiga länder: Bangladesh, Pakistan, Nepal, Nigeria, Sri Lanka, Ghana och Uganda finns på tio-i-topp-listan. Även för fraser som ”best universities”, ”top universities” och ”world universities” är det länder i tredje världen som dominerar toppositionerna.

Rankingresultat

Sverige har en lång tradition som forskningsnation och de flesta rankinglistor ger en tämligen positiv bild av Sverige i detta avseende. Endast 33 länder har något lärosäte bland de 200 högst rankade universiteterna på Jiao Tong-, THE- och QS-listorna, och Sverige har i genomsnitt 5 lärosäten på dessa listor. Relaterat till befolkningsstorleken

placerar detta Sverige på fjärde plats i världen, efter Schweiz, Nederländerna och Danmark. Det är också värt att notera att det bara är en bråkdel av världens universitet och högskolor som finns med på de stora rankinglistorna – Webometrics-listan räknas mer än 20 000 *higher education institutions*.

GU:s placering på de olika listorna visas i tabellen nedan.

Tabell 4: Göteborgs universitets placering på rankinglistor (senaste resultat). Listor där Göteborgs universitet inte ingår är inte redovisade.

Ranking	Total placering	Svensk placering¹	Antal rankade svenska lärosäten
4ICU	322	7	10
CHE	37= ²	3= ²	6
CWTS	46	4	10
HEEACT	227	5	11
High Impact Universities	226	5	10
Jiao Tong	212 ³	5	11
QS	183	5	8
Rater	156=	6	8
Scimago	244	5	13
Svenskt näringsliv	9 ⁴	9 ⁴	28
Sydsvenska handelskammaren	11	11	30
THE	281	9	10
Urank	7	7	30
Webometrics	243	5	9

¹ GU:s placering relativt övriga rankade svenska lärosäten.

² Delad placering.

³ Den officiella placeringen är delad plats 201-300.

⁴ Listan rangordnar egentligen inte hela lärosäten, utan lärosätetsrankingen är en sammanfattning av lärosätets olika placeringar; se (Analys och utvärdering 2010a s. 36).

Analys

I detta avsnitt analyseras först de olika rankinglistornas respektive styrkor och svagheter. Sedan diskuteras användningen av rankinglistor i allmänhet, och slutligen skisseras några olika förhållningssätt till rankingar.

Rankinglistornas starka och svaga sidor

Ingen av rankinglistorna använder indikatorer av tillräcklig tillförlitlighet, relevans och bredd för att kunna accepteras som allmänna kvalitetsmätare för universitet och högskolor (Boulton 2010 s. 3). Vissa av listorna har heller inte den ambitionen. De kan dock ändå vara av intresse för Göteborgs universitet.

De olika rankinglistorna har mycket olika karaktärer, och har olika starka och svaga sidor. Rankinglistorna från *THE*, *QS*, *Jiao Tong*, *Financial Times* och *Business Week* möter alla mycket stort intresse, vilket gör dem intressanta för Göteborgs universitet alldeles oavsett deras övriga kvaliteter. (Läs mer om detta skäl till intresse på sid. 11 i avsnittet om den accepterande attityden.) En av Jiao Tong-listans styrkor är att den är mycket stabil över åren (lärosätenas placering förändras inte mycket), men den har en mycket snäv uppsättning indikatorer. Stort fokus läggs på grundforskning inom medicin och naturvetenskap, och andra uppgifter som ett universitet kan ha ignoreras till stor del. Listorna från QS och THE har bredare uppsättningar indikatorer, men har varit tämligen instabila. Indikatorernas kvalitet är också starkt ifrågasatta. *Financial Times* och *Business Week* rankar endast ekonomiutbildningar av vissa typer, och indikatorerna är helt fokuserade på vilken nytta studenterna har av utbildningen i sin fortsatta karriär utanför akademien.

Webometrics mäter bara lärosätenas storlek och spridning på Internet, vilket begränsar det användningsområde rankingen lämpar sig för¹. Det verkar dock som att andra webbplatser använder sig av *Webometrics*-rankingens i sina beskrivningar av universitet, på ett sätt som kan förleda läsaren att tro att rankingen är en allmän kvalitetsranking. Skälet till denna användning är gissningsvis att ett stort antal lärosäten ingår i listan samt att resultatet är lättillgängligt (se t.ex. <http://colleges.indiaedu.com/top-universities-of-the-world/sweden.html>).

Den ranking som verkar ha högst validitet är den som produceras av *CHE*, en organisation som också är djupt involverade i arbetet med EU-kommissionens kommande ranking *U-Multirank*. *CHE* rankar enbart lärosäten per ämnesområde, och rankingen är tämligen grovkornig (dvs. flera lärosäten ges samma placering). *CHE*'s ranking uppdateras inte särskilt ofta, på gott och ont.

Göteborgs universitet har sedan flera år en tydlig miljöprofil, varför *GreenMetrics* och *Observatory* är intressanta. *GreenMetrics* är dock fortfarande inte publicerad och dess genomslag okänt, medan *Observatory* är begränsad till tekniska högskolor.

¹ *Webometrics*-listan används dock stundtals som om den mätte universitetskvalitet i allmänhet, vilket den alltså inte är avsedd för.

High Impact Universities, *CWTS-listan* och *Scimago-listan* bygger alla enbart på bibliometriska mått, vilket gör att de mäter en mycket liten del av universitetens kvalitet, men det gör dem också lättare att tolka. Tillsammans med uppgifterna som ligger till grund för regeringens bibliometriska fördelningsindikator kan de ge en övergripande uppfattning om hur Göteborgs universitet utvecklas vad gäller tidskriftspublikationer och –citeringar.

De svenska rankingarna från *Urunk* och *Sydsvenska handelskammaren* innehåller tämligen enkla och väl redovisade nyckeltal, som skulle kunna användas för jämförelse med andra lärosäten – vad skiljer och förenar universiteten i Göteborg, Uppsala, Lund och Stockholm? Dessa uppgifter är emellertid tillgängliga för lärosätena direkt och det finns ingen tung anledning att gå via rankinglistorna. Eftersom listorna till övervägande delen mäter förutsättningar snarare än resultat (en brist som de delar med flera internationella rankinglistor) kan de heller knappast användas för egentlig kvalitetsjämförelse.

Svenskt näringslivs ranking av högskoleutbildningar har fått allvarlig kritik av bl.a. Högskoleverket, och det direkta värdet av den är litet för Göteborgs universitet. Rankingens har hittills inte mött något större intresse, men Aftonbladets webbupplaga publicerade 2010-11-09 en ranking som (helt okritiskt) utgick från Högskolekvalitet, där utbildningarna sorterades efter ingångslön per högskolepoäng. Svenska dagbladet publicerade en liknande artikel i näringslivsdelen av sin pappersupplaga 2010-10-31. Om denna ökade uppmärksamhet håller i sig kan det finnas anledning för Göteborgs universitet att säkerställa att Svenskt näringsliv får tillgång till korrekta uppgifter vad gäller lärosätets utbildningsutbud.

HEEACT's rankinglista är liksom *Jiao Tong*-listan tämligen stabil, och liksom denna också fokuserad på medicin och naturvetenskap. Den lägger dock mindre vikt vid nobelpris och mer på citeringar, vilket gör nobelprisämnena lite mindre dominerande i rankingen. Intresset för *HEEACT*-listan är dock litet.

Rankinglistorna från *4ICU*, *Mines ParisTech* och *Rater* är alla av så låg kvalitet och möter så litet intresse att de i stort sett kan ignoreras.

Användningar av rankingar

Den stora attraktionen med universitetsrankingar är att de, i idealfallet, skulle kunna ge en lättillgänglig och samlad bild av universitetens relativa kvalitet. Detta är särskilt attraktivt för personer utan god kännedom om högskolesektorn, men även personer som är väl insatta i denna sektor visar intresse för listorna. Rankingarnas enkla bild av ett annars mycket komplext och svårfångat område är troligen en viktig förklaring till varför rankingarna används till flera olika ändamål, bl.a. följande:

- **Produktupplysning för studenter**

Att rankinglistor skulle kunna fungera som konsumentupplysning för presumtiva studenter har ibland framhållits, men bl.a. Högskoleverket (Almgren 2008) menar att listorna inte lämpar sig för detta.

En undersökning gjord av Högskoleverket (Ejsing m.fl. 2008 s. 22) visar att

av utländska studenter är det framförallt asiatiska studenter som använder rankinglistor för att välja lärosäte. Svenska studenters användning är ännu inte undersökt.

- **Kvalitetsstämpel för samarbetspartners och allmänhet**

För att kunna skriva samarbetsavtal med andra lärosäten och med företag och organisation är det förmodligen en fördel för ett lärosäte att ha högt anseende, vilket kan styrkas/hävdas med hjälp av rankinglistor.

Höga eller stigande placeringar på kända rankinglistor har förmodligen också en positiv effekt på allmänhetens uppfattning om lärosätet, att döma av det stora nyhetsvärde som dessa listor har.

- **Benchmarking**

Universitetsrankingarna skulle kunna användas för att följa och utvärdera lärosätenas egna arbete med att förbättra verksamheternas kvalitet. Det som mäts i rankingarna är dock dessvärre en alltför liten del av universitetens verksamhet för att fungera i benchmarking-sammanhang. Om ett lärosäte har egna målsättningar som sammanfaller med det som en given rankinglista mäter går det givetvis utmärkt att använda listan för benchmarking. Ett möjligt exempel är om ett lärosäte skulle vilja bli mer synligt och uppmärksammat på Internet – Webometrics-rankingen skulle då kunna fungera som ett instrument för benchmarking.

- **Kreditvärdering**

Lånemarknaden är (än så länge) inte särskilt viktig för svenska lärosäten, men det är ändå intressant att notera att kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor har använt sig av rankingplaceringar när de bedömt några brittiska universitets kreditvärdighet (Robertson & Olds 2008).

En mer utförlig diskussion av användare och användningar av rankingar och andra utvärderingar av forskning och högre utbildning finns i (Expert Group on Assessment of University-Based Research 2010 s. 26ff).

Förhållningssätt till rankingar

Universitet och högskolor kan naturligtvis anlägga en mängd olika förhållningssätt till rankinglistor och deras användning, men grovt sett och för den fortsatta diskussionens skull kan man identifiera tre möjliga attityder:

- **Avståndstagande**

Denna attityd tar sin utgångspunkt i det faktum att ingen av de existerande rankinglistorna har tillräcklig validitet och reliabilitet för att fungera som användbara mätare av universitetskvalitet (och det är tveksamt om en sådan ranking överhuvudtaget skulle kunna skapas). När de trots allt används – av studenter, arbetsgivare, finansörer och allmänhet – har de en direkt skadlig inverkan, eftersom det lurar universitetsledningarna och forskarna att fokusera på

fel aktiviteter, och såväl forskningens som utbildningens kvalitet blir lidande. Slutsatsen att universitetet bör motarbeta rankinglistorna är lätt att nå.

Arbetet med att minska rankinglistornas genomslag kan ske på principiellt två sätt. Lärosätena kan vägra att lämna in uppgifter och att delta i rankingarbetet, och dessutom utnyttja alla tillfällen att förklara hur dåligt rankinglistorna fungerar, för att på så sätt underminera förtroendet för rankinglistorna. Men lärosätena kan också se till att delta i så många rankinglistor som möjligt, och gärna starta upp fler, för att på så sätt minska kraften i varje enskild ranking. Varje dåligt rankingresultat kan då lätt bemötas med ett bra resultat från någon annan lista.

- **Accepterande**

Den accepterande attityden utgår även den från att ingen av de existerande rankinglistorna har tillräcklig validitet och reliabilitet för att fungera som användbara mätare på universitetskvalitet, och att listornas användning snarast är skadlig för det egentliga kvalitetsarbetet. Men rankinglistorna är här för att stanna och det finns ingen möjlighet för universitetet att bli av med dem. Vi måste lära oss att leva med dem.

Eftersom rankinglistorna inte är (tillräckligt) bra mätare av kvalitet kan universitetet inte använda dem för att följa upp det egna kvalitetsarbetet. (Om universitetet i sitt eget kvalitetsarbete har satt upp mål som överensstämmer med det som en given rankinglista mäter kan listan givetvis användas; det handlar då typiskt om någon rankinglista med smalare fokus eller kanske en del av en rankinglista.) Samtidigt är genomslaget för en del av listorna stort, och höga placeringar på listorna kan ha stort marknadsföringsvärde mot studenter, samarbetspartners och allmänhet, varför universitetet ändå eftersträvar att klättra så högt upp på dem som möjligt. Men det är då viktigt att hålla isär dessa två skäl. Alla eventuella anpassningar efter rankinglistorna som universitetet genomför måste vara sådana att det egna kvalitetsarbetet inte störs. Anpassningarna ska i princip vara kosmetiska, dvs. de kan gälla hur verksamheten presenteras men inte hur den organiseras eller utförs.

- **Bejakande**

Den bejakande attityden går ut på att rankinglistorna ändå fungerar som kvalitetsmätare (möjligen med förbehållet att kvalitetsbegreppet i listorna är ett annat än det universitetet traditionellt använt) och att det ska inkluderas som mätinstrument i universitetets kvalitetsarbete. Dåliga resultat på rankinglistor indikerar att lärosätet har problem, och ingenting blir bättre av att man skjuter på budbäraren (dvs. kritiserar rankinglistorna). De brister som rankinglistorna har ska vi försöka avhjälpa genom en nära dialog med rankingproducenterna. I viss mån kan rankinglistorna redan idag användas för benchmarking, och om de utvecklas mer kan de också användas mer.

Mot bakgrund av den låga metodologiska kvalitet som rankinglistorna har och med hänsyn till det stora intresse som åtminstone vissa av rankinglistorna möter föreslås här att Göteborgs universitet antar en accepterande attityd till universitetsrankingar. Förslagen i nästa avsnitt tar sin utgångspunkt i det förhållningssättet.

Strategiska överväganden

Som nämndes i inledningen till denna rapport är rankingfrågor en del av arbetet med att utforma en universitetsgemensam vision för 2013-2020 vid Göteborgs universitet. För att förtydliga vilka praktiska frågor som behöver redas ut och för att fungera som underlag till strategiska beslut om hur Göteborgs universitet ska hantera rankingar, dras i detta avsnitt slutsatser av de föregående beskrivningarna och analyserna. Detta görs i form av förslag till hur Göteborgs universitet kan hantera ett antal frågor med anknytning till universitetsrankingar, och förslagets främsta uppgift är att underlätta för läsaren att se hur de allmänt hållna analyserna i föregående avsnitt griper in i universitetets vardag. Utgångspunkten för förslagen är ett accepterande förhållningssätt till rankinglistor. Med ett annat förhållningssätt skulle förslagen se annorlunda ut, men de skulle i stort sett beröra samma områden i universitetets verksamhet.

Deltagande och inrapportering

Den praktiska hanteringen av rankinglistorna handlar från lärosätenas sida i praktiken till stor del om huruvida man ska lämna uppgifter till listorna eller inte. För vissa rankinglistor är detta uppgiftslämnande en förutsättning för deltagande, medan andra listor samlar in uppgifter helt på egen hand, utan att blanda in lärosätena.

Ett lärosäte kan alltså själv avgöra om det vill delta i de rankinglistor som begär uppgifter direkt från lärosätena. För övriga rankinglistor kan ett lärosäte be rankingproducenten om att inte rankas, men beslutet ligger i slutändan hos rankingproducenten.

Man bör också notera att ett lärosäte som lämnar in uppgifter till en rankinglista i praktiken deltar i rankingprocessen och alltså stödjer listan/producenten ifråga.

I detta avsnitt ska vi gå igenom de relevanta rankinglistorna och diskutera lämpliga förhållningssätt till dessa för Göteborgs universitet, med fokus på inrapportering.

Jiao Tong, THE och QS

Rankinglistorna från Jiao Tong ("Shanghai-listan"), THE ("Times-listan") och QS intar en särställning på grund av deras stora genomslag och breda inriktning¹. Dessa tre rankinglistor behandlas mer ingående i (Cavallin & Lindblad 2010; Analys och utvärdering 2010b, 2010c), men grundprincipen här är att de har så stor marknadsföringseffekt att Göteborgs universitet bör sträva efter att nå så hög placering som möjligt på dessa listor, eller åtminstone att nå över 200-strecket².

¹ Tidskriften Times Higher Education (THE) har producerat sin ranking sedan 2004, och gjorde det till en början i samarbete med analysföretaget QS. Sedan 2010 samarbetar THE istället med Thomson Reuters (som bl.a. äger Web of Science), och deras rankinglista är omarbetad från grunden. QS har fortsatt att producera den ranking de tidigare samarbetade med THE om, men nu under eget namn.

² För THE är top-200 den lista som sprids allmänt, och för Jiao Tong är det endast top-200 som rangordnas strikt; resterande lärosäten ges blockplaceringarna 201-300, 301-400 och 401-500.

Jiao Tong begär inte in uppgifter från de rankade lärosätena, men både THE och QS gör det.¹ Göteborgs universitet lämnade uppgifter till QS² år 2008 och 2009 (och möjligen även tidigare), men 2010 gjordes bedömningen att uppgifter bara skulle lämnas till den nya rankinglistan THE. Bakgrunden var dels den allvarliga kritik som riktats mot QS-listan, och dels att listan bedömdes få tämligen litet genomslag (Analys och utvärdering 2010d). Vid en ny bedömning av genomslaget verkar det dock som att intresset för QS-listan är fortsatt stort. Mot den bakgrunden föreslås att Göteborgs universitet under 2011 lämnar uppgifter även till QS. Att lämna in uppgifter till en rankingproducent är förvisso ingen garanti för att placeringen på rankinglistan förbättras, men det minskar risken att universitetet hamnar lågt på listan på grund av enkla missförstånd.

I det material som QS efterfrågar ingår kontaktuppgifter för forskare och arbetsgivare som skulle kunna användas som respondenter i företagets enkätbaserade anseendeundersökningar. Det är inte självklart att Göteborgs universitet ska bistå med detta. På 2009 och 2010 års QS-rankingar ligger Göteborgs universitet redan på plats 185 respektive plats 183, dvs. över 200-strecket, varför behovet att avancera på listan är måttligt. Att lämna ut kontaktuppgifter till potentiella arbetsgivare och till universitetets egna personal kräver vidare en omfattande informationsinsats till berörda personer, och riskerar också att uppfattas som något mycket negativt för forskare. QS tillåter heller inte forskare att bedöma det egna lärosätet, varför en sådan åtgärd inte lär påverka placeringen för Göteborgs universitet på QS-rankingen. På grund av detta är det rimligt att Göteborgs universitet väljer att inte lämna kontaktuppgifter för arbetsgivare och forskare till QS. Eventuellt kan en noggrannare undersökning av attityden till detta göras bland forskarna vid Göteborgs universitet.

Financial Times och Business Week

Rankingarna från Financial Times och Business Week har stort genomslag, men de gäller bara ekonomiutbildningar och då framförallt MBA-utbildningar, som Göteborgs universitet ger endast i mycket begränsad omfattning. Villkoren för att inkluderas på dessa rankinglistor är dessutom tämligen stränga och kräver ett betydande arbete från de rankade lärosätena, vilket för Göteborgs universitet i praktiken betyder Handelshögskolan. Det är också framförallt Handelshögskolan som påverkas av dessa rankinglistor och som har kompetens att bedöma värdet av ett deltagande där.

CHE och U-Multirank

EU-kommissionen har initierat en universitetsranking som ska ta hänsyn till de olika lärosätenas profil och inriktning. Rankingens namn är U-Multirank, och de första resultaten ska enligt planerna släppas under 2011. Eftersom U-Multirank är ett

¹ Det är något oklart om det går att avstå från att delta i rankingen genom att inte lämna in uppgifter. THE-QS har tidigare rankat lärosäten även utan dessas aktiva medverkan, men 2010 var University of Texas inte med på THE-listan, eftersom de valt att inte lämna in uppgifter (Hamilton 2010). QS inkluderade Göteborgs universitet 2010, trots att uppgifter inte lämnats in, men vi vet inte om detta agerande kommer att fortsätta.

² Då under namnet THE.

offentligt finansierat projekt är sannolikheten stor att det underliggande materialet kommer att göras offentligt tillgängligt i hög utsträckning. Detta bäddar för två intressanta möjligheter: Dels kan inrapportering av lärosätessuppgifter till olika rankingproducenterna effektiviseras, eftersom man kan nöja sig med att rapportera uppgifter till U-Multirank och sedan hänvisa andra rankingproducenter till det materialet. (Detta förutsätter att U-Multirank har en någorlunda rik uppsättning indikatorer.) Dels kan det underliggande materialet användas för att förstå hur Göteborgs universitets förutsättningar skiljer sig från andra jämförbara universitets. (Andel forskningsmedel, lärartäthet, studentvolym, etc.)

CHE:s excellensranking har många drag gemensamt med det som är känt om U-Multirank, och CHE är också djupt involverat i det arbetet. Därför kan man förvänta sig att U-Multirank kommer att likna CHE:s nuvarande ranking. Att delta i CHE:s ranking och att lämna material till dem kan därför vara lämpligt för den som vill förbereda sig inför U-Multirank.

CHE:s ranking är en tvåstegsprocess, där den första identifieringen av ”excellenta miljöer” sker helt utan dessas medverkan, medan det andra steget (som bara berör de ”excellenta miljöerna”) kräver en tämligen omfattande inrapporteringsinsats från de aktuella lärosätena. Eftersom bedömningen görs helt separat för varje ämne är det i praktiken en enskild institution eller fakultet som sköter inrapporteringen. Institutionen för cell- och molekylärbiologi lämnade uppgifter till CHE:s ranking 2010 för biologiämnet, och andra institutioner som önskar delta i kommande rankingar från CHE kan ha stor nytta av att få ta del av erfarenheterna från detta uppgiftslämnande. De ämnen som undersökts av CHE är biologi, fysik, matematik, kemi, statsvetenskap, psykologi och nationalekonomi.

Gröna listor

Två rankinglistor fokuserar på hållbar utveckling, Observatory och GreenMetrics. Göteborgs universitet arbetar sedan länge mycket medvetet inom området miljö och hållbar utveckling, och universitet hamnade på delad förstaplats (tillsammans med Massachusetts Institute of Technology och University of British Columbia) i Universitetet i Oslos undersökning av ett 30-tal universitet och dessas arbete med hållbar utveckling (Faghihimani 2010). Observatory och GreenMetrics är därför av intresse för Göteborgs universitet, både för eventuell benchmarking och för marknadsföring.

Observatory-listan är idag begränsad till tekniska högskolor, och för att Göteborgs universitet ska kunna delta på den listan krävs alltså en förändring av dess inriktning. Det är möjligt att det skulle vara till fördel för såväl Chalmers som Göteborgs universitet om de två lärosätenas miljöprofil kunde marknadsföras tillsammans, och universitetets deltagande på Observatory-listan skulle därför kunna vara av intresse även för Chalmers, som är en av de tre grundarna till listan.

Göteborgs universitet har lämnat uppgifter till GreenMetrics, men listan är inte publicerad än, och huruvida universitetet ska fortsätta att lämna uppgifter till listan måste beslutas efter det att listan har publicerats och dess genomslag och bemötande kan bedömas.

Svenskt näringsliv

Svenskt näringslivs ranking *Högskolekvalitet*, som är helt inriktad på olika högskoleprogramms arbetsmarknadsanknytning och –anpassning, har allvarliga kvalitetsbrister. Hittills har också intresset för rankingen varit låg och därför finns ingen anledning för Göteborgs universitet att stödja den. Den nyligen timade mediala uppmärksamheten för rankingen innebär dock att studenters och arbetsgivares intresse för listan måste bevakas noga, och om intresset växer starkt ska universitetet kanske bistå rankingproducenten med uppgifter om utbildningsutbud.

Övriga listor

De flesta av de resterande listorna efterfrågar inte uppgifter från lärosätena. Det gäller Webometrics, CWTS, Scimago, Mines ParisTech, HEEACT, High Impact Universities, samt de svenska rankingproducenterna Urank och Sydsvenska handelskammaren. Listorna kan därför lämnas utan åtgärd från Göteborgs universitet. Det gäller även listan från Rater, som efterfrågar uppgifter från de rankade lärosätena, men vars kvalitet och genomslag är mycket svagt.

Att kommentera rankingutfall

Allt som oftast förväntas företrädare för Göteborgs universitet att offentligt kommentera lärosätets placering på någon given rankinglista. I de fall placeringen på den aktuella listan är fördelaktig kan det vara lockande att då hävda att utfallet beror på universitetets utmärkta arbete, och att förbigå rankingens eventuella metodologiska tillkortakommanden med tystnad. I de fall placeringen är ofördelaktig är det lättare att peka på rankinglistans metodologiska brister. Kommentarererna får dock högre trovärdighet om de utgår från samma grundläggande analys oavsett utfall. Argumentationen i denna rapport vilar på det accepterade förhållningssättet (se sid. 11 ovan), dvs. att inga rankinglistor mäter lärosäteskvalitet på ett tillfredsställande sätt¹.

Representanter för Göteborgs universitet som ställs inför uppgiften att kommentera utfallet på någon rankinglista kan vara intresserade av följande sakförhållanden:

- Göteborgs universitet ligger före Stockholms universitet på rankinglistorna från CWTS², Webometrics, Sydsvenska handelskammaren, Urank, Scimago, Rater och Svenskt näringsliv³.
- Göteborgs universitet ligger före Uppsala universitet på Svenskt näringslivs rankinglista⁴.
- Göteborgs universitet ligger inte före Lunds universitet på någon rankinglista.

¹ Det är inte heller alla rankinglistor som har den ambitionen.

² CWTS har flera olika rankingar, och den som avses här är den som är mest sammanfattande och som mest liknar Regeringens bibliometriska fördelningsnyckel, antal publikationer x genomsnittlig citeringsgrad.

³ Svenskt näringsliv rankar inte hela lärosäten, utan bara högskoleprogram. Det som avses här är att GU har fler och högre placerade utbildningar på listan än SU har (Analys och utvärdering 2010a).

⁴ Svenskt näringsliv rankar inte hela lärosäten, utan bara högskoleprogram. Det som avses här är att GU har fler och högre placerade utbildningar på listan än UU har (Analys och utvärdering 2010a).

- Göteborgs universitet hamnade på delad förstaplats, tillsammans med Massachusetts Institute of Technology och University of British Columbia, i Universitetet i Oslos undersökning av ett 30-tal universitet och dessas arbete med hållbar utveckling.
- Göteborgs universitet karakteriseras av ett brett utbud och en omfattande verksamhet inom utbildning¹, vilket missgynnas av de flesta rankinglistor.
- Göteborgs universitet har en stor del av sin verksamhet inom ämnesområden som ligger utanför de fält som dominerar de flesta av rankinglistorna, inklusive Jiao Tong-, QS- och THE-listorna.²

Åtgärder för att avancera på rankinglistor

Rankinglistornas indikatorer kan sammanfattningsvis sägas vara utformade så att lärosätets kvalitet innebär följande:

- Lärosätet har anställda som, i genomsnitt, skriver många tidskriftsartiklar, särskilt i *Nature* och *Science*, med många citeringar.
- Lärosätet har många mycket högt citerade anställda.
- Lärosätet har flera anställda eller alumner som fått Nobelpris eller Fidels-medalj.
- Lärosätet har mycket forskning och lite undervisning (både mätt i personal och i intäkter).
- Lärosätet har många examina per student³.
- Lärosätet har en stor andel disputerade lärare.
- Lärosätet har en stor andel externa forskningsmedel, helst från EU.
- Lärosätet har hög andel uppdragsforskning (egentligen näringslivsfinansierad forskning).
- Lärosätets studenter får efter avklarade studier snabbt jobb.
- Lärosätet har högt söktryck på sina utbildningar.
- Lärosätet har gott rykte bland andra forskare och bland arbetsgivare.

Utifrån dessa egenskaper kan man tänka sig ett antal åtgärder som Göteborgs universitet skulle kunna utföra i avsikt att avancera på rankinglistorna:

- Uppmuntra forskare att publicera mer i *Nature* och *Science*.
- Uppmuntra forskare att undvika att publicera artiklar med dåliga förutsättningar att citeras.
- Uppmuntra forskare att publicera sig tillsammans med utländska forskare¹.

¹ Enligt Högskoleverkets ekonomistatistik går 60% av Göteborgs universitets basanslag till utbildning medan motsvarande siffra för Lunds universitet är 56%, för Uppsala universitet 47% och för Stockholms universitet 54% (2009 års siffror).

² Enligt Högskoleverkets personalstatistik har Göteborgs universitet 51% av sin verksamhet inom matematik, naturvetenskap, teknikvetenskap och medicin. Lunds universitet har 60% av sin verksamhet inom dessa områden, Uppsala universitet har 59% och Stockholms universitet har 37%.

³ Rankinglistornas genomströmningsmått bygger på examina, inte avklarade högskolepoäng. Studenter som läser en kurs utan att använda den i en examen räknas då som avhoppade studenter.

- Rekrytera högciterade forskare.
- Minska utbildningsverksamheten, både i antal studenter och intäktsstorlek.
- Skapa fler program på grundnivå som lockar till sig studenter som annars skulle läsa fristående kurser. (Under antagandet att detta leder till fler examen per student.)
- Undvika att anställa forskande och undervisande personal utan doktorsexamen.
- Uppmuntra och stödja institutioner och forskare att söka konkurrensutsatta EU-medel som Marie Curie Actions, mastersprogram inom Erasmus Munmus, eller medel från ERC.
- Undvika att ta in studenter på utbildningar som inte tydligt leder till arbete.
- Marknadsföra universitetet och universitetets utbildningar mot potentiella studenter.
- Marknadsföra universitetet mot potentiella arbetsgivare i Sverige och utlandet.

Med undantag för de två sista punkterna avråds dock från alla ovanstående åtgärder, så länge de enbart motiveras med ett försök att avancera på rankinglistor. Avrådan grundar sig den accepterande hållningen till rankinglistor, som innebär att endast kosmetiska förändringar bör göras för att avancera på listorna (se 11 ovan). Om åtgärderna motiveras utifrån universitetets egna kvalitetsarbete kan de naturligtvis genomföras.

Avslutning

I denna rapport har vi analyserat ett antal relevanta universitetsrankingar och diskuterat möjliga förhållningssätt till dem. Vi har även presenterat förslag till hur Göteborgs universitet kan hantera rankingarna praktiskt, utifrån ett accepterande förhållningssätt.

Analysen och förslagen bygger på den nuvarande situationen vad gäller universitetsrankingar, men den situationen är inte statisk. Rankinglistor förändras, nya listor tillkommer, gamla listor upphör att produceras, och intresset för olika rankingar ökar och minskar. Därför bör universitetets förhållningssätt till universitetsrankingar omprövas regelbundet.

Hur rankinglistorna och intresset för dem kommer att se ut i framtiden går naturligtvis inte att veta, men det går att spekulera: Avdelningen för analys och utvärdering har inte uppfattat några tendenser till att intresset för rankinglistor skulle avta, utan tvärtom verkar intresset öka stadigt. Nya rankinglistor skapas, och existerande listor förändras både vad gäller utformning och omfattning.

¹ Internationellt samförfattade artiklar citeras i allmänhet högre än nationella artiklar.

Många rankinglistor vilar tungt på bibliometrisk statistik, och denna sorts statistik används allt oftare inom olika typer av forskningsutvärdering. Det är svårt att säga vad detta kommer att få för effekter, men det förefaller som att trycket ökar på forskare att publicera sig (i internationella tidskrifter) och att bli citerade. Tryckökningen förefaller vara störst inom humaniora och samhällsvetenskap (där tidskriftspublicering inte haft så dominerande ställning som inom naturvetenskap och medicin), varför man kan anta att ökningen i publikationsvolym kommer att vara störst inom dessa områden under den närmsta framtiden. Detta skulle kunna gynna Göteborgs universitet, som har en hög andel av sin verksamhet inom humaniora och samhällsvetenskap, åtminstone jämfört med Lunds universitet och Uppsala universitet.

En annan faktor som skulle kunna hjälpa de svenska lärosätena, inklusive Göteborgs universitet, uppåt på rankinglistorna är att många universitet i Europa och USA på grund av stora statliga budgetunderskott i kölvattnen av finanskrisen ser ut att gå mot minskade intäkter, en utveckling som vi inte ser i Sverige (McDonald 2010; Spongenberg 2010). (De svenska lärosätenas intäkter kan givetvis komma att minska ändå, men i så fall av andra skäl.) Eftersom flera rankinglistor använder intäktsstorlek som en indikator skulle detta kunna gynna svenska lärosäten.

Bibliografi

- Almgren, E. (2008). Rankning av universitet och högskolor som studentinformation?, 2008:40R. Stockholm: Högskoleverket.
- Analys och utvärdering (2010a). Rankinglistor för universitet - en katalog., Rapport 2010:03. Göteborgs universitet, Avdelningen för analys och utvärdering. [Elektronisk resurs: <http://www.analys.gf.gu.se/>]
- Analys och utvärdering (2010b). Resultatet av universitetsrankingen från Times Higher Education 2010., PM 2010:05. Göteborgs universitet, Avdelningen för analys och utvärdering. [Elektronisk resurs: <http://www.analys.gf.gu.se/>]
- Analys och utvärdering (2010c). Shanghai-listan. Göteborgs universitets placering på Academic Ranking of World Universities (ARWU). Indikatorer och konklusionen 2010., PM 2010:01. Göteborgs universitet, Avdelningen för analys och utvärdering. [Elektronisk resurs: <http://www.analys.gf.gu.se/>]
- Analys och utvärdering (2010d). QS World University Rankings. En diskussion kring 2010 års QS-rankinglista., PM 2010:03. Göteborg: Göteborgs universitet, Avdelningen för analys och utvärdering. [Elektronisk resurs: <http://www.analys.gf.gu.se/>]
- Boulton, G. (2010). University rankings: Diversity, excellence and the European initiative, Advice paper 3, June 2010. League of European Research Universities.
- Cavallin, M., & Lindblad, S. (2006). Världsmästerskap i vetenskap? En granskning av internationella rankinglistor och deras sätt att hantera kvaliteter hos universitet, Dnr G11 530/06. Göteb.
- Cavallin, M., & Lindblad, S. (Manuskript). Världsmästerskap i vetenskap? Göteborgs universitet.
- Ejsing, C., Holmquist, H., & Paukvic, S. (2008). Utländska studenter i Sverige, 2008:7 R. Högskoleverket.
- Expert Group on Assessment of University-Based Research (2010). Assessing Europe's University-Based Research., EUR 24187 EN. EU-kommissionen, Generaldirektoratet för Forskning.
- Faghihimani, M. (2010). Best Green University Practice. Universitetet i Oslo. [Elektronisk resurs: <http://www.uio.no/english/for-employees/employment/green-uio/projects/>]
- Hamilton, R. (2010, September 20). University of Texas Opts Out of World Rankings. The Texas Tribune (webbupplagan). [Elektronisk resurs: <http://www.texastribune.org/texas-education/higher-education/university-of-texas-opts-out-of-world-rankings/>]

- IHEP (2006). Berlin Principles on Ranking of Higher Education Institutions. Institute for Higher Education Policy. [Elektronisk resurs: <http://www.ihep.org/Publications/publications-detail.cfm?id=3>]
- McDonald, M. (2010, Juli 8). Public Universities Face 'Dramatic' Funding Cuts, Moody's Says. Bloomberg. [Elektronisk resurs: <http://www.bloomberg.com/news/2010-07-08/public-universities-in-u-s-facing-dramatic-funding-cuts-moody-s-says.html>]
- Robertson, S., & Olds, K. (2008, Augusti 6). 'Passing judgment': the role of credit rating agencies in the global governance of UK universities. GlobalHigherEd. [Elektronisk resurs: <http://globalhighered.wordpress.com/2008/08/06/passing-judgement/>]
- Spongenberg, H. (2010, Februari 16). European Universities Face Budget Cuts. Bloomberg Businessweek. [Elektronisk resurs: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/feb2010/gb20100216_346088.htm]